

MITJA ŽAGAR
PROFESORJU OTTU FEINSTEINU
(1930 - 2003)
V SLOVO

Čeprav smo že nekaj časa vedeli, da je profesor Otto Feinstein neozdravljivo bolan, vsi tisti, ki smo ga poznali, nismo hoteli verjeti, da bi ga lahko bolezen in smrt premagali. Nekateri ljudje so tudi v svojih sedemdesetih letih mladi, polni življenja in energije, načrtov in zavesti o tem, kaj vse je še treba postoriti ... Vendar se je 30. decembra 2003 pozno popoldne v Detroitu zgodilo prav to. Njegovi hčerki Sarah in Natascha sta bili ob njem, ko je Otto za vedno zaspal. Skoraj simbolično je, da je umrl prav v stanovanju v univerzitetnem »kampusu«, kjer je živel in delal večji del svojega življenja, cela štiri desetletja. Krog se je sklenil ...

Otrovo življenje je vredno romana; človeška domišljija je težko tako bogata, kot je bilo bogato in neverjetno njegovo življenje. Še bolj neverjeten in človeško bogat pa je bil Otto sam: čudovit in pokončen človek, ljubeč mož in oče, pravi prijatelj, humanist največjega kova, neumorni raziskovalec, znanstvenik, profesor, aktivist ... človek, ki je vedno imel rad soljudi in jih cenil, ki se je boril za pravice (ne da bi ob tem pozabil poudariti dolžnosti) in enakopravnost vseh, ki je živel po načelih nenasilja in sodelovanja ter se življenja nikoli ni nehal veseliti. Težko je celo naštetih vsa tista področja in vprašanja, ki se jim je v življenju posvečal: ekonomija, mednarodni odnosi, politične vede, etnične študije, mirovne študije, urbane in delovne študije (urban and labor studies), državljanska vzgoja, izobraževanje nasploh - zlasti izobraževanje odraslih in trajnostno izobraževanje ...

Svet je zapustil človek, ki se je s svojim delom in osebnostjo dotaknil na tisoče ljudi in mnogim spremenil - ali vsaj pomagal spremeniti - življenje. Boril se je proti krivicam in izkoriščanju ter nikoli ni odnehal s prizadevanji, da bi s svojim delom vsaj malo izboljšal svet. Še nekaj dni pred njegovo smrtjo sva se po telefonu pogovarjala o načrtih za nadaljevanje projekta izobraževanja mladih za demokratično participacijo (v okviru projekta »Urbane agende«, v katerem sem več kot desetletje sodeloval tudi sam) in o mednarodni konferenci, ki jo je s sodelavci načrtoval za april 2004. Razmišljala sva o nadaljnjem razvoju zamisli mednarodnega magistrskega programa o izobraževanju odraslih in državljanski vzgoji, ki omogoča integracijo različnih že obstoječih in novih podiplomskih programov v zaokroženo celoto in s tem sodelovanje univerz in visokošolskih insti-

tucij vsega sveta. Težko je verjeti, da človek lahko v svojem življenju postori toliko, kot je uspelo Ottu ...

Rojen je bil na Dunaju, čeprav je družina njegovega očeta izvirala z jugovzhodnih meja nekdanje avstroogrske monarhije (Bukovina), materina družina pa z vzhodnih meja Poljske; člani obeh družin so se razselili po vsej Evropi in svetu. Judovski deček je po »anšlusu« neposredno spoznal nacizem, drugo svetovno vojno pa preživel po zaslugi deda, ki je njega in njegovega brata tik pred vojno z vlakom kot »tovorno pošiljko« poslal z Dunaja v Švico. Tam so ju pričakali ostali člani družine, ki so - otrokoma to ni uspelo - dobili uradna dovoljenja za odhod iz države. Družina je potem prek Švice in Velike Britanije pribežala v Združene države Amerike in se naselila v New Yorku ter se tako izognila holokavstu, v katerem so med drugo svetovno vojno v Evropi umrli skoraj vsi (več kot 60) njeni sorodniki. Ko je Otto po vojni razmišljal, kako naj »maščuje« tragično usodo svojih sorodnikov in rojakov, se je odločil, da si bo prizadeval za boljši svet, za človekove pravice ter zlasti za pravice manjšin, enakopravnost, vključevanje in sodelovanje. Zavedal se je, da za to svojo misijo potrebuje znanje. Za študij se je odločil kljub temu, da so mu šolski »poklicni svetovalci« predlagali izučitev za poklic, ne da bi se poglobili v njegovo inteligenco, znanje in sposobnosti. Svetovalci so menili, da zaradi njegovega takrat relativno slabega znanja angleščine pri študiju ne bo uspešen, pri tem pa niso upoštevali, da se je šele nedavno priselil v Ameriko in je bila angleščina šele njegov tretji oziroma celo četrti jezik (za nemščino, jidišem in hebrejščino ter francoščino). Seveda se je Otto angleščine kmalu naučil tako dobro, da jo je obvladal bolje od večine tistih, ki jim je bila materin jezik. Potrudil pa se je, da je ohranil tudi vse ostale jezike; tako je sogovornike navduševal s svojo perfektno francoščino, midva pa sva se - malo za šalo in malo zares - včasih pogovarjala nemško, pri čemer je Otto prijazno popravljajl moje slovnične in druge napake.

Po diplomu na univerzi v Chicagu (Universtity of Chicago) in magisteriju iz mednarodnih odnosov na ženevski univerzi (Institut des Hautes Etudes) je leta 1965 na Univerzi v Chicagu doktoriral (naslov njegove doktorske disertacije: »The Role of Foreign Investment in the Economic, Social and Political Development of Venezuela«). Že med študijem se je uveljavil kot uspešen raziskovalec, publicist in urednik ter se je družbeno in politično angažiral v boju za človekove pravice in enakopravnost (Civic Rights Movement), zlasti pa si je prizadeval za kar najširšo participacijo ljudi v političnem procesu. V šestdesetih letih ga je pot zanesla v Detroit, etnično izjemno pestro mesto avtomobilske industrije, kjer se je leta 1964 zaposlil na državni univerzi Wayne (Wayne State University - WSU), na kateri je kot profesor politologije predaval in delal vse do svoje smrti. Na tej univerzi pa profesor Otto Feinstein ni bil le univerzitetni učitelj, ampak tudi pomemben inovator in organizator. Tako je kot pionir na področju izobraževanja odraslih in kon-

tinuiranega izobraževanja ustanovil monteško šolo (Montieth College), program za izobraževanje zaposlenih (University Studies & Weekend College) in šolo za vseživljenjsko izobraževanje (Life-Long Learning School), kmalu pa se je začel ukvarjati z izobraževanjem na daljavo in je bil eden prvih, ki so začeli pripravljati in producirati televizijske izobraževalne tečaje (med katerimi je postal zlasti njegov televizijski tečaj »International Aspects of Adult Education Policy«), ki so jih v rednih terminih oddajale javne televizijske postaje in kasneje kabelski sistemi. Bil je med začetniki etničnih študij (Chicano-Boricua Studies, Ethnic Studies) na univerzi in ustanovitelj centra za študije miru in konfliktov (Center for Peace and Conflict Studies), ki je bil eden prvih v Ameriki. Poleg omenjenih programov, šol in centrov na WSU, ki jih je ustanovil ali pomagal oblikovati, je (so)ustanovil še vrsto drugih pomembnih institutov (npr. Michigan Ethnic Heritage Studies Center, International Institute for Policy, Practice and Research in the Education of Adults itd.), pa tudi mednarodni kolokvij o etničnosti (International Colloquium on Ethnicity: Conflict and Cooperation), v okviru katerega sodeluje tudi Inštitut za narodnostna vprašanja, ki koordinira dejavnosti na področju urejanja in upravljanja medetničnih odnosov. Otto je vodil mnoge projekte in sodeloval v vrsti raziskovalnih in drugih projektov; enostavno jih je preveč, da bi lahko vse naštel. Zato naj omenim le mednarodni projekt UNRISD (United Nations Research Institute on Social Development) o etničnih odnosih v etnično pluralnih okoljih (Ethnicity: Conflict and Cooperation), v katerem je prav tako sodeloval Inštitut za narodnostna vprašanja in pri katerem sva se z Ottom tudi spoznala. Prav konferenca tega projekta v Dubrovniku tik pred začetkom oboroženih spopadov v nekdanji Jugoslaviji je pomenila začetek najinega sodelovanja in prijateljstva. Že takoj na začetku so me navdušile njegove intelektualne sposobnosti, sposobnosti jasnega izražanja misli in tudi najbolj zapletenih konceptov, njegova energija in angažiranost, ko je šlo za vprašanja, o katerih je imel svoje jasno mnenje, predvsem pa njegova radovednost, iskričnost, človeška toplina in dejstvo, da me je - takrat zanj še skoraj golobradega mladeniča - takoj sprejel kot enakopravnega partnerja. To kaže veličino človeka, ki ga cenijo strokovnjaki na vseh področjih, s katerimi se je ukvarjal in o katerih je pisal. Kako zelo so ga cenili in kako velik človek je bil, kaže tudi to, da so se njegovih strokovnih pogovorov in konferenc udeleževali celo ugledni med sabo sprti strokovnjaki, ki med sabo niso niti govorili.

Najino prijateljstvo in sodelovanje sta se po prvem srečanju v Dubrovniku samo še krepila in poglobljala. Sodelovala sva pri številnih projektih, konferencah in izobraževalnih aktivnostih. Prav zaradi Otta sem se - na presenečenje mnogih, ki so pričakovali, da bom odšel na katero od elitnih univerz - tudi odločil, da bom s svojo Fulbrightovo štipendijo odšel v Detroit na WSU. Pri tem je bilo drugotno dejstvo, ki ga je Otto pogosto poudarjal, da je Detroit s svojo etnično in socialno

strukturo hkrati tudi idealen kraj za nekoga, ki ga zanimajo etnične študije in študije konfliktov. Postalo je nekako samoumevno, da sem kmalu postal »veteran« nekaterih Ottovih projektov in dejavnosti, med katerimi moram posebej poudariti projekt vključevanja dijakov in študentov v politični proces in oblikovanje aktualne politične agende v mestu in državi (Urban Agenda Project), v katerem je vsako leto sodelovalo več tisoč študentov in dijakov, ter že omenjena etnični kolokvij, v okviru katerega je INV organiziral tudi pet mednarodnih konferenc o političnem in pravnem urejanju in upravljanju medetničnih odnosov, in mednarodni inštitut za politiko, prakso in raziskovanje izobraževanja odraslih. Otto se je vključil v številne naše projekte in - med drugim - z veseljem sprejel povabilo, naj postane član uredniškega odbora revije za narodnostna vprašanja *Razprave in gradivo*, kjer je sodeloval tudi kot recenzent. Posebej velja omeniti še njegovo sodelovanje v že tradicionalnem programu o razdeljenih družbah (Course on Divided Societies) na interuniverzitetnem središču v Dubrovniku. (V enem od najinih zadnjih telefonskih pogovorov je omenil, da ga zelo žalosti to, da verjetno ne bo več mogel priti v to čudovito mesto, ki ga je spominjalo na njegove evropske korenine in ga je imel tako rad.) Med svojimi obiski v Evropi je Otto Feinstein obiskal tudi Ljubljano in naš *Inštitut za narodnostna vprašanja*. Na inštitutu se je pogovarjal z raziskovalci, predaval pa je tudi študentom na Fakulteti za družbene vede.

Še vedno ne morem verjeti, da našega Otta ni več. Sožalne besede, ki sem jih izrekel njegovima hčerkama, prijateljem in sodelavcem, se zdijo prazne in nezadostne - nikakor ne morejo zapolniti praznine, ki je nastala z njegovo smrtjo; to je enostavno nemogoče. Pogrešali ga bomo. Dolgujemo pa mu trud in nadaljevanje vsaj nekaj projektov in dejavnosti, ki jih je začel ali spodbudil. Moramo si prizadevati za uresničenje njegovih želja in idealov; da bi naš svet postal boljši. Tako bomo tudi najboljše in najlepše ohranjali njegov spomin.